

sk efter 9 t, 18 n, 26 þ, 32 r, 48 a, 53 i, 55 t. De båda o-runorna 24 och 29 o synas ha haft samma form. 27 b är otydligt. 33 s tycks ha haft en lång mellanstapel, liksom 14 s. 46 i är icke stunget, men 50 e är tydligt stunget. — Dybeck: De båda första runorna har Dybeck genom prickad linje angivit som osäkra; han läser sålunda 1—6 -- friþ. Några år senare har han ånyo granskat inskriften, och han uppger nu (*Runa*, fol., 1874), att »första namnet är med full säkerhet *I(n)kriþ*». 27 b är på Dybecks teckning fullständigt bevarad. Hela namnet 35—42 **hulmkir** finns hos Dybeck i behåll. Här synes alltså ett stycke ha blivit avslaget i senare tid.

1—6 **infriþ** återger med all sannolikhet kvinnonamnet *Ingifrið(r)*, *Ingirið(r)*, *Ingrið(r)*. Dessa tre former äro säkert styrkta såväl i runinskrifterna som i medeltida urkunder (se Lundgren-Brate). Däremot är en form **Infrið(r)*, **Ingfrið(r)* okänd och ur ljudhistorisk synpunkt osannolik. Hållberga-stenens **infriþ** torde därför böra uppfattas som en felaktig ristning för **inkifriþ**; då ristaren kommit till tredje runan **k**, har han förväxlat den med den snarlika runan **f** och därigenom kommit att hoppa över två runor **ki**. Han har icke upptäckt felet, kanske därför att vad han hade ristat även kunde läsas **inkriþ** *Ingrið*. Alldeles uteslutet är ej heller, såsom ovan framhållits, att den rätta läsningen av det första namnet är **ingriþ** (**inkriþ**). Jfr **ikriþ** U 114, **ikriþr**, **ikriþ** U 306, **inkriþ** U 311. Mindre troligt är däremot, att 1—6 **infriþ** avser kvinnonamnet *Ærnfrið(r)*, med ett **r** uteglömt mellan 1 i och 2 n. — *Þorðr* och *Holmgæirr* höra till de vanligaste mansnamnen under vikingatiden och medeltiden. Om det förra se U 440, om det senare E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 105. Då runan 60 s synes vara säker genom Hadorphs läsning (B 357), kan något annat namn än *Holmstæinn* icke komma i fråga. Däremot är det högst tvivelaktigt, om det på toppen av stenen har funnits plats för ett ord, som har angivit Holmstens släktskapsförhållande till Holmger.

Runstenen innehåller två minnesinskrifter, som synas vara oberoende av varandra. Ingefrid har låtit resa stenen efter sin broder Tord. Och Holmger har låtit göra minnesmärket efter Holmsten. Ingefrid och Holmger ha disponerat halva runslingan var, ett ganska säreget förhållande. Uteslutet är ju icke, att de båda som gemensamt ha bekostat ristningen, Ingefrid och Holmger, ha varit man och hustru, men det framgår i varje fall icke av ordalagen. Inskrifternas anordning påminner i hög grad om U 311, som också har i huvudsak samma ornamentik och med säkerhet är utförd av samme ristare. Mönstret passar vida bättre för en rest sten än för en berghäll, och man kan väl därför våga förmoda, att U 842 är äldre än U 311.

Ristaren har i den ena inskriften använt uttrycket **lit • rita • stain**, i den andra **lit × kira merki**, säkerligen helt enkelt för att få variation. Innebörden bör i sak ha varit densamma.

Ornamentiken är i Öpirs stil, och även runformerna äro de för Öpir karakteristiska. Det är därför med goda skäl som Brate har attribuerat ristningen till Öpir. Formen **ftir** för 'efter' finns även på den av Öpir signerade U 104.

843. Hässle, Dalby sn.

Litteratur: B 356, L 100. J. Bureus, Fa 6 s. 88 n:r 204 (Bureus' egen uppteckning), s. 125 n:r 74 (Caspar Cohl), Fa 5 n:r 76, Fa 1 s. 18; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 285; R. Dybeck, Reseberättelse 1862 (ATA); UFT h. 1, s. 110.

Avbildning: S. Bierkenius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 356).

Runstenen fanns enligt Bureus vid »Hesla i Dalby» (Fa 6), »Häsla» (Fa 5), enligt Caspar Cohl »Wedh Hässle i Daleby sokn, å gårdet» (Fa 6). — I *Ransakningarna* uppges, att en runsten finnes i »Hässle gårdet wijdh byen ... påskrifwin kullfallen» (P. Simmingh 1669); vid »Hässle 1 Runesteen» (supplement 1677 till And. Pehrsson Rox' ransakning). — I Peringskiölds *Monumenta* finnas utförligare uppgifter: »På Hässle sudra gärde wid vägen i begge gärdeshörnen

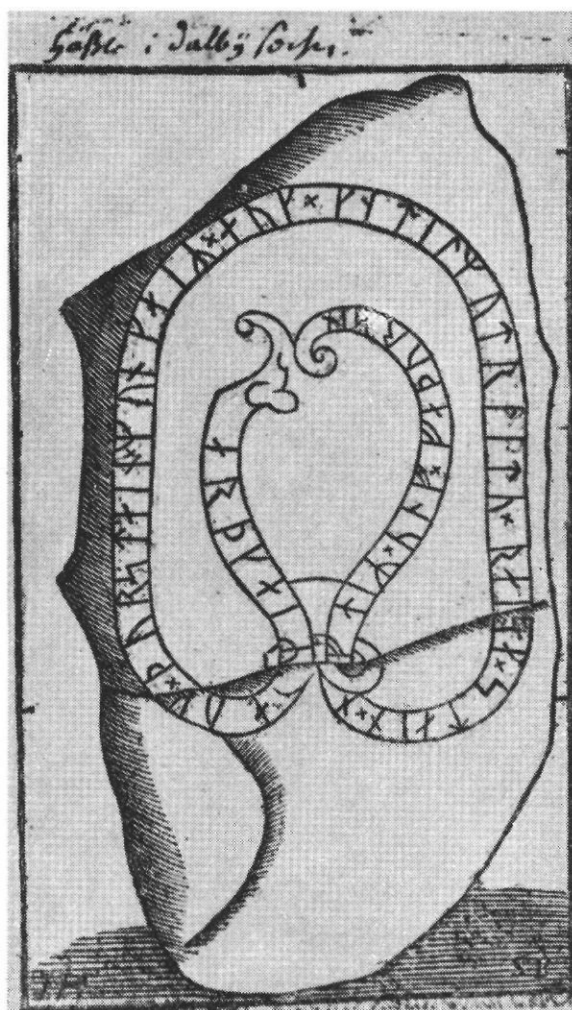

Fig. 315. U 843. Hässle, Dalby sn. Efter B 356.

finnes en afslagen Runesteen, det ena stycke stod i västra gårdet, men foten inom gårdzgården, öster om, behållandes lichwäl sammanfogader sin forna fulkomlige öfwerskrift... Denna Steen är också afcopierat i Burei book, men icke afritad. Hela Burei aftagne inscription är rätt, så när som första ordet, för hwilket han hafwer **aupkair**, men finnes på originalet klarliga **arpkair**.» Träsnittet har påskriften: »Hässle i Dalby sochn» (B 356 och L 100: »Hässle»). — Dybeck har förgäves sökt efter Hässle-stenen. Också i *UFT* h. 1 (1871) upptages den som förlorad, men där tilläggas de förhoppningsfulla orden: »Om denna stens nuvarande läge har man nyligen fått någon spaning». Senare uppgifter saknas emellertid, och såväl 1943 som 1946 har stenen efterspanats utan resultat.

På 1600-talet var runstenen vid Hässle sålunda sönderslagen i två stycken, men för övrigt synes den ha varit i relativt gott behåll, med hela inskriften tydligt läsbar. Stenens höjd var omkring 2 m, största bredd omkr. 1,10 m.

Inskrift (enligt B 356):

arpkair auk × purstain × munkair × auk × ketilmutr litu × raisa × stain × nftir × ulf × faður sin
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50   55   60   65

Harðgæirr ok Þorstæinn, Mungæirr ok Ketilmundr letu ræisa stæin æftir Ulf, faður sinn.

»Hårdger och Torsten, Munger och Kättilmund läto resa stenen efter Ulf, sin fader.»

Till läsningen: 30 **e** är oregelbunden; runan har på v. sidan en bst, som liknar bistaven i ett **n**. 52 **n** är tydligt angivet. 54 **t**, 57 **u** och 58 **l** ha bistavarna lågt ansatta. — Bureus (F a 6): 1—7 **aupkair**, 30 **e**. Runorna 41—53 saknas. Caspar Cohl (F a 6): 1—7 **aupkair**; 8—10 **auk** saknas; 19 **f**, 30 **e**. Runorna 45—52 saknas. Det är att märka, att Cohls uppteckning saknar just de

runor, som befinna sig på nedre stycket av stenen (enligt träsnittet i *Bautil*). Det är därför troligt, att stenen redan vid denna tid var kluven, och att Cohl endast har sett den övre delen. I Bureus' uppteckning saknas ännu några runor på h. sidan.

Det första namnet läses av Bureus och Cohl **aupkair**, av Hadorph och Bierkenius **arpkair**. Ett *Auðgæirr* är säkert styrkt, även om det är sällsynt (se U 17). **arpkair** måste väl förmodas återge ett *Harðgæirr*. Ett sådant namn är för övrigt okänt. Namn sammansatta med *Harð*- äro mycket sällsynta. Det enda som förefaller vara styrkt på svenskt område är *Harðstæinn*, fsv. *Har(dh)sten*. Detta namn föreligger i ett par uppländska inskrifter: U 854 (**harptstain**), L 146 Sundbro, Bälingsn (**arpsten**, enligt Janssons läsning 1949). Isländska namn på *Harð*- synas vara mytologiska eller fingerade. Man vore därför benägen att ge vitsord åt Bureus' och Cohls samstämmiga läsning **aupkair**, om man ej hade Hadorphs uttryckliga uppgift, att på originalet »klarliga» står **arpkair**. — Också 19—25 **munkair** är ett säreget namn; förleden kan vara *Mun-* eller *Mund-*. Det har i Lundgrens och Brates namnordbok sammanställts med fht. *Muniger*. I en annan uppländsk inskrift, numera förlorad, U 906, förekommer ett namn **munkir**; huruvida det är mansnamn eller kvinnonamn, kan ej avgöras. Det kan givetvis vara identiskt med Hässle-stenens **munkair**, med *r* i stället för *ṛ*. (Häremot talar dock, att samma inskrift har ett **hulmkir** *Holmgæirr*, tecknat med *ṛ*.) Men det kan också återge ett *Mun(d)gærðr*, ett kvinnonamn som synes vara säkert styrkt genom norska och västsvenska ortnamn (Lind; Lundgren—Brate). — Namnet *Kætilmundr* är rätt vanligt i svenska runinskrifter (se bl. a. U 285).

844. Viggby bro, Dalby sn.

Pl. 135.

Litteratur: B 354, L 98, D 1:145. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 284; UFT h. 1, s. 109; Fornminnesinventering i Dalby socken 1937—38 (ATA); Rapport till Riksantikvarien av konservator G. Olson 1946 (ATA):

Äldre avbildningar: S. Bierkenius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 354); Dybeck a. a.

Runstenen står sedan 1946 rest på en liten bergknalle på gårdstomten till Viggby n:r 1, 4 m SV om landsvägen Ännesta-Dalby kyrka. Ristningsytan vetter mot landsvägen.

Några runstenar vid Viggby finnas icke upptagna i Bureus' samlingar. Prosten Petrus Simmingh omtalar emellertid i sin förteckning över fornminnen i Hagunda kontrakt 1669 (ingående i Antikvitetskollegiets *Ransakningar*) på »Wiggby gärdet strax wijdh vägen stenar påskrefne». Och i supplementet 1677 till länsmannen And. Pehrsson Rox' ransakning meddelas, att vid »Wiggeby finnes 2 Runstenar». Säkerligen är det U 844 och U 845 som avses. — I Peringskiölds *Monumenta* finnas utförligare uppgifter: »Ifrån Holberga monument resa wij til Wigby broo, hwarest twenne Runestenar ifrån hedna tijder upreste äre, som i Sahl. Burei Runekladdar inthet finnas; . . . Then andra och westra Stenen wid förbemelte Wigby broo, hafwer fölliande Ritning och inhuggne Skriff» (varefter inskriften meddelas och transkriberas). Träsnittet har påskriften »Wiggeby wästra steen i Dalby sochn» (B 354: »Vigby västra»; L 98: »Wigby bro, den vestre»). — Då Dybeck 200 år senare besökte platsen, fann han endast en runsten vid Viggby bro. Även denna var svårt skadad, och endast den övre hälften fanns i behåll: »Af de tre runstenar, hvilka fordom funnits vid Wigby, känner man nu bara förevarande del af en. Den ligger å en af södra gårdarne i byn . . . Vester ut från byn finnas flere märklige stensättningar från hednatiden och man omtalar att Runstenarne först stått der. De lära sedan användts vid en brobyggnad.» I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» (1865) meddelas, att av runstenar finnes »på näst sydligaste tomten i Wiggby, en, som nytjats till trappsten i den nu nedrifna manbyggnaden». Runstenen har sålunda någon gång blivit förd från Viggby bro, som ligger ett par hundra meter